

Гаркуша Аліна Григорівна,

кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції, доцент кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Грицієнко Володимир Володимирович,

курсант III курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ОСОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЇЇ ОСВІДУВАННЯ

Кримінальне процесуальне право відноситься до публічних галузей права. Сучасні трансформації правової ідеології, зміна аксіологічних акцентів, що відповідають за побудову сучасної системи кримінального процесу, тенденція модернізації юридичної науки та інші фактори підтверджують дану приналежність. Але в даний момент вищевказане положення слід розглядати під дещо іншим кутом зору, який зумовлюється сучасною парадигмою кримінальних процесуальних відносин, що пов'язується не з протиставленням, а зі взаємною кореляцією загальносупільних та приватних інтересів у кримінальному процесі [1, с.1].

Ст. 28 Конституції України (далі - КУ) встановлено, що права та законні інтереси особи займають вагомніше місце, ніж інтереси держави. КУ наголошує на тому, що кожна особа має право на повагу до своєї гідності, ніхто не може бути підданий, катуванню, нелюдському, жорстокому або такому, яке принижує її гідність, поведженню або покаранню. Основний Закон України вимагає дотримання цього принципу, тому усе законодавство, у тому числі кримінально-процесуальне, нашої держави має функціонувати на цій zasadі [2].

Положення кримінально-процесуального закону встановлюють, що під час кримінального провадження є обов'язковим дотримання таких вимог, спрямованих на забезпечення прав та свобод людини: під час здійснення кримінального провадження правоохоронними органами має забезпечуватися повага до людської гідності; особа за будь-яких обставин не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; співробітникам правоохоронних органів забороняється погрожувати або утримувати осіб у принизливих умовах або примушувати до здійснення якихось дій; кожна особа наділена правом на захист усіма засобами, які не заборонені законом (ст. 11 КПК). Також слід зазначити, що ч. 4 ст. 241 Кримінально-процесуального кодексу визначає недопустимими прояви дій, принижуючих честь та гідність особи або таких, які є небезпечними для життя і здоров'я такої особи при освідуванні [3].

Освідкування підозрюваного, потерпілого або свідка проводиться з метою виявлення на тілі вищезазначених осіб слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет у разі, якщо немає необхідності проводити судово-медичну експертизу для цього (ч. 1 ст. 241 КПК). Так як об'єктом освідкування виступає тіло живої людини, то на нормативному рівні слід визначити ефективні процесуальні гарантії прав підозрюваного, потерпілого чи свідка. Ряд гарантій зазначений у ст. 241 КПК: 1) освідкування може бути здійснене лише на підставі постанови прокурора; 2) під час проведення освідкування не допускаються прояви приниження честі та гідності особи або здійснення небезпечних для її здоров'я дій; 3) зображення, демонстрація яких вважається образливою для особи, що освідкується, вони зберігаються лише в опечатаному вигляді і надаються суду у разі потреби під час досудового розгляду. На нашу ж думку, цих гарантій для реального, ефективного забезпечення та дотримання прав і свобод людини під час її освідкування є недостатньо. Насамперед це стосується проведення освідкування в порядку примусу [3].

Теорія кримінального процесу досить неоднозначно відповідає на питання можливості примусового освідкування. Одні дослідники кримінально-

процесуального права зазначають, що і підозрюваний, і свідок, і потерпілий у разі необхідності можуть бути піддані освідуванню в примусовому порядку. Інші ж, вважають, що примусове освідування стосовно підозрюваного – це нормальна практика, освідування ж свідка і потерпілого може проводитися виключно за їх згодою та заперечуються можливість примусу щодо цих суб'єктів кримінального процесу.

Якщо розглядати прецедентну практику Європейського суду з прав людини разом із правовими позиціями держави, то можна зробити висновок, що право не свідчити проти самого себе – це окреме право, яке не поширюється на використання в кримінальному провадженні матеріалів, що можуть бути отримані від обвинуваченого з використанням примусових повноважень влади. Вони існують незалежно від волі підозрюваного: зразки дихання, сечі, крові або тканин людини для проведення аналізу ДНК. Тож, вважаємо, що є доцільним застосування позиції саме тих кримінальних процесуалістів, які наголошують на тому, що право не свідчити проти самого себе або своїх близьких родичів стосується лише права давати свідчення в рамках вербальної передачі інформації під час здійснення кримінального процесу [4, с. 424].

Отже, на нашу думку, лише у разі використання вичерпної низки процесуальних можливостей та виключно на підставі ухвали слідчого судді примусове освідування особи у межах компетенції правоохоронних органів можна розглядати як законний спосіб фіксації і виявлення слідів кримінального правопорушення чи особливих прикмет, які становлять доказове значення під час встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Тітко І. А. Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України Харків. 2016. 40 с. (дата звернення: 02.10.2021).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
(дата звернення: 02.10.2021).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2021. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 02.10.2021).
4. Де Сальвия М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящиеся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. СПб.: изд-во «Юридический центр Пресе», 2004. 1072 с. (дата звернення: 02.10.2021).

Гаркуша Аліна Григорівна

кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції, доцент кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Ананійчук Богдана Олегівна,

курсантка 3-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Говорячи про права людини ми не можемо оминати увагою широкий спектр прав, котрі гарантується презумпцією невинуватості. Відтак ми повинні розуміти, що саме данні засади гарантують будь якій особі право на те, що її не буде обвинувачено в певному правопорушенні доки її вину не буде доведено.

Даний принцип закріплюється на вищому законодавчому рівні, а саме у статті 62 Конституції України нам наголошується на даній засаді. Також у даній